תורה אור

מתני' אלו דברים של עובדי כוכבים אסורין ואיסורן איסור הנאה: היין, והחומץ של עובדי כוכבים שהיה מתחלתו יין, וחרס הדרייני, ועורות לבובין, רשב"ג אומר בזמן שהקרע שלו: עגול = אסור, משוך מותר, *בשר: הנכנס לעבודת כוכבים = מותר, והיוצא = אסור מפני שהוא *כזבחי מתים דברי ר"ע. *ההולכין לתרפות אסור לשאת ולתת עמהן והבאין מותרין: נודות העובדי כוכבים וקנקניהן ויין של ישראל כנוס בהן אסורין ואיסורן איסור הנאה דברי רבי מאיר וחכמים אומרים אין איסורן איסור הנאה: החרצנים והזגין של עובדי כוכבים אסורין ואיסורן איסור הנאה דברי ר"מ וחכ"א לחין אסורין יבישין מותרין: *המורייס וגבינת בית אונייקי של עובדי כוכבים אסורין ואיסורן איסור הנאה דברי ר' מאיר וחכ"א אין איסורן איסור הנאה. אמר ר' יהודה: שאל ר' ישמעאל את רבי יהושע כשהיו מהלכין בדרך - אמר לו (א) מפני מה אסרו גבינות עובדי כוכבים? אמר לו מפני שמעמידין אותה בקיבה של נבילה, אמר לו והלא קיבת עולה חמורה מקיבת נבילה (ב) (אמרו) כהן שדעתו יפה שורפה חיה ולא הודו לו אבל אמרו אין נהנין ולא מועלין, אמר לו *מפני שמעמידין אות' בקיבת עגלי עבודת כוכבים, אמר לו אם כן למה לא אסרוה בהנאה? *השיאו לדבר אחר - אמר לו: ישמעאל (ג) היאך אתה קורא - כי טובים דודיך מיין או כי טובים דודיך? אמר לו כי טובים דודיך, אמר לו אין הדבר כן *שהרי חבירו מלמד עליו לריח שמניך טובים:

גמ' יין מנלן? אמר רבה בר אבוה אמר קרא °אשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם מה זבח אסור בהנאה אף יין נמי אסור בהנאה (ד) זבח גופיה מנלן? דכתיב °ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים מה מת אסור בהנאה *אף זבח נמי אסור בהנאה, ומת גופיה מנלן? אתיא שם-שם מעגלה ערופה: כתיב הכא °ותמת שם מרים וכתיב התם °וערפו שם את העגלה בנחל מה להלן אסור בהנאה אף כאן נמי אסור בהנאה והתם מנלן? *אמרי דבי רבי ינאי כפרה כתיב בה כקדשים: והחומץ של עובדי כוכבים שהיה מתחלתו יין: פשיטא, משום דאחמיץ פקע ליה איסוריה? אמר רב אשי הא אתא לאשמועינן חומץ שלנו ביד עובד כוכבים אין צריך חותם בתוך חותם: אי משום אינסוכי, לא מנסכי ואי משום איחלופי כיון דאיכא חותם, לא טרח ומזייף, אמר רבי אילעא שנינו יין מבושל של עובדי כוכבים שהיה מתחלתו יין אסור פשיטא משום דאיבשיל פקע ליה איסורא? אמר רב אשי הא אתא לאשמועינן יין מבושל שלנו ביד עובדי כוכבים אין צריך חותם בתוך חותם אי משום אינסוכי לא מנסכי ואי משום איחלופי

רש"י

מתני' שהיה מתחלתו יין · ביד העובד כוכבים לאפוקי היכא דזבין עובד כוכבים חומץ מישראל דלא מיתסר בהנאה דטעמא דאסור בהנאה משום דדלמא נסכיה הוא וחומץ לא מנסך: **וחרס הדרייני** · בגמרא מפרש שטורין במים ויוצא יין הנבלע בו: **ועורות לבובין** · שקורעין כנגד הלב, דרכן לעשות כן לעבודת כוכבים ומוציאין את הלב דרך הנקב ומיתסר משום זבחי מתים: **משוך מותר** · שאין עושין כן לעבודת כוכבים: **והיוצא אסור** · בהנאה דעושין תקרובת: **לתרפות** · לטעות עבודת כוכבים למרחוק: **אסור לשאת ולתת** · ①דאזיל ומודה לעבודת כוכבים ②ועוד דזבני מידי דאצטריך לעבודת כוכבים לתקרובת: **נודות עובדי כוכבים** · של עור: **וקנקניהם** · חרס: **כנוס בהן** · הכניס בהן יין לקיום: **חרצנים וזגין** · פסולת של ענבים וגרעינין שבתוכן: **לחים** · כל שנים עשר חדש: **אסורין** · אף בהנאה: **המורייס** · (ה) שומן של דגים: **ואיסורן איסור הנאה** · שמא עירב בו יין: **וגבינות בית אונייקי** · שם הכפר אבל שאר גבינות מותרין בהנאה ובגמרא מפרש לה (דף לה:): **מפני מה אסרו** · לרבנן קבעי לה דאסרו לה באכילה ולא בהנאה: **והלא קיבת עולה חמורה** · שהעולה אסורה בהנאה ומועלין בה: **שדעתו יפה** · שאינו קץ ומואס בה: **שורפה** · הומי"ר בלע"ז גומעה: **ולא הודו לו** · *לאומרים כן (ו) להתירה לכתחלה: **אבל אמרו לא נהנין ולא מועלין** · וכל היכא דתנן הכי שרי מדאורייתא אבל רבנן (ז) דגזרו בה והכי משמע לא נהנין מדרבנן ואם נהנה אין בה מעילה אלמא מדלית בה מעילה ש"מ האי חלב הכנוס בקיבת העולה כפירשא בעלמא הוא: **בקיבת עגלי עבודת כוכבים** · שנעשו לה תקרובת וגבי עבודת כוכבים אפי' פרש אסור דניחא ליה בנפחיה שירא' יפה כדאמרינן בגמרא: **השיאו לדבר אחר** · לא רצה לגלות דבר הברור כדמפרש בגמרא טעמא: **כי טובים דודיך** · לשון זכר: **או דודיך** · לשון נקבה והכי קאמרה כנסת ישראל ישקני הקב"ה מנשיקות פיהו כי כך אמר לי טובים דודיך מיין: **חבירו מלמד עליו** · שהוא לשון זכר וכנסת ישראל היא דקאמרה לפני שכינה לריח שמניך טובים וגו' עלמות אהבוך לא שייך למימר לנקבה: **גמ' אף יין אסור** · שנתנסך לעבודת כוכבים: **כפרה כתיב בה** · כפר לעמך ישראל (דברים כא) הלכך אסור בהנאה כקדשים: **ה"ג אמר רב אשי הא אתא לאשמועינן חומץ שלנו** · חומץ של ישראל שהפקידו אצל עובד כוכבים אינו צריך אלא חותם אחד דהואיל ואשמועינן מתני' דלא מנסכי חומץ: **משום איחלופי** · לצורכו להחליפו ברע ממנו: **לא טרח ומזייף** · לסתור חותמו של ישראל ולעשות חותם אחר מזוייף: **יין מבושל** · משמע שהיה מתחלתו יין ביד עובד כוכבים ובשלו, אסור בהנאה משום תחילתו: **הא אתא לאשמועינן** · טעמא דהעובד כוכבים בשלו הא בשלו ישראל בהיתר תו לא מיתסר בהנאה וקמשמע לן דלא מנסכי עובדי כוכבים יין מבושל שלנו שהופקד לעובד כוכבים א"צ כו': איחלופי

תוספות

יין מנלן · תימה מאי קא בעי מנלן הא מתניתין מיירי בסתם יינם וגזרה דרבנן היא שגזרו על יינם משום בנותיהן וי"ל דודאי עיקר גזרה דסתם יינם (לקמן לו:) משום בנותיהן הוא מיהו לא היו אוסרים אותו בהנאה מטעם זה מידי דהוה אפיתן ושמנם אלא עבדו רבנן כיין נסך גמור שנתנסך לפני עבודת כוכבים שאסור מן התורה משום דדמי ליה ועל יין נסך שואל התלמוד מנלן וא"ת ויין שנתנסך למה לי קרא מי נפיק מכלל שאר זבח וי"ל דאין הכי נמי דזביחה ונסוך שני ענינים הם ומרבה להו לקמן לאסור בפרק ר' ישמעאל (דף נא.) מזבח כל כעין זביחה ומניסוך זריקה המשתברת כגון שבר מקל לפניה: **ישתו** יין נסיכם · למאן דדריש להאי קרא בעובדי כוכבים ניחא ולמאן דדריש ליה *בגיטין (דף נו:) גבי טיטוס שאמר מקרא זה על ישראל וכן בספרי ר' יהודה ורבי נחמיה חד דורשו כלפי העובדי כוכבים וחד דורשו כלפי ישראל צריך לפרש שהיו העובדי כוכבים מגנין ישראל על עבודת המזבח כנגד מה שעושין לעבודת כוכבים שלהם ויאכלו וישתו קאי אמזבח שאוכל מנחות ושותה נסכים: **אתיא** שם שם מעגלה ערופה · תימה אדיליף תקרובת עבודת כוכבים ממת ומת מעגלה ערופה נילף מת גופיה שם שם מעבודת כוכבים עצמה כדאמרינן פרק נגמר הדין (סנהדרין דף מז: ושם) גבי האורג בגד למת דרבא יליף דלא מיתסר בהזמנה שם שם מעבודת כוכבים דכתיב בעבודת כוכבים אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם וי"ל דהתם משמשין ממשמשין ממש (ח) דקרא דאבד תאבדון בכלים כשנשתמשו בהן לעבודת כוכבי' הכתוב מדבר · [כדאיתא לקמן דף נא:]: **כפרה** כתיב בה כקדשים · תימה בפ"ק דכריתות (דף ו.) דרשינן וערפו שם שם תהא קבורתה וי"ל דאיצטריך תרוייהו דאי משום דכתי' כפרה (ט) אמרי' לאחר עריפתה מותרת דאין לך דבר שנעשית מצותו ומועלין בו ואם מוערפו שם ה"א אינה אסורה עד לאחר מיתה לכך אצטריך כפרה כתיב כקדשים דמיתסר אף מחיים וגם איצטריך לדמותה לקדשים לומר שאינה אלא ביום *ושיהא טרפות פוסל בה כדאמרינן בפ"ק דחולין (דף יא.): **אמר** רב אשי הא אתא לאשמועינן חומץ כו' · ה"ה דהוה מצי למימר דאשמועינן דוקא של איסור שנתנסך בעודו יין אבל של ישראל מותר דלאו בר ניסוך הוא אלא חדא נקט דאשמועינן מינה תרתי: **אי** משום אנסוכי חומץ לאו בר ניסוך הוא · מכאן היה נראה להתיר חומץ שלנו במגע עובד כוכבים וגם רבינו משולם התירו ור"ת הקפיד עליו ואמר כי אין אנו בקיאין בטיב חומץ כי מעשים בכל יום בדעות חלוקות יש קורין אותו חומץ ויש קורין אותו יין והמוכר (*את הספינה) (ב"ב דף צו.) נמי פליגי בריחיה חלא וטעמיה חמרא וגם על הבוסר שהתיר רבינו משולם במגע עובד כוכבים משום דמה שיוצא ממנו נקרא מים כדאמר פרק כל הגט (גיטין דף נא.) מעטת כניסת מים לבוסר וכן בפרק ד' דמסכת שביעית (מ"ח) הבוסר משהביא מים אוכל בו פתו בשדה הקפיד רבינו תם משום דאין אנו בקיאין מתי קרוי בוסר ועוד כתב שפעם אחת לא נתבשלו הייננות וכי בשביל שיינותיהם אינם מבושלות כל צרכן הכי נמי נאמר שלא ינהג אותה השנה דין יין נסך:

אלונתית

עין משפט נר מצוה

נא א מיי' פי"א מהלכות מאכלות אסורות הל' א סמג לאוין קמח טוש"ע י"ד סימן קכג סעיף א:

נב ב מיי' שם הלכה יג סמג שם טוש"ע שם סעיף ו:

נג ג טוש"ע שם סעיף יג:

נד ד מיי' פ"ז מהל' עבודת כוכבים הל' ג סמג עשין טז טוש"ע י"ד סימן קלט סעיף א:

נה ה מיי' פ"ט שם הלכה יז סמג לאוין מה טוש"ע י"ד סימן קמח סעיף יא:

נו ו מיי' פי"א מהלכות מאכלות אסורות הל' טו סמג לאוין קמח טוש"ע י"ד סימן קלג סעיף א:

[כונת תוס' הא דאיתא בגיטין נו: על קרא ואמר אי אלהימו צור חסיו בו זה טיטוס שחרף וגידף וכו' וא"כ עליו קאי כל הפסוקי' הסמוכים והיינו קרא אשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם אמרו ג"כ העובדי כוכבים על ישראל וכמ"ש ג"כ רש"י בפ' האזינו לב פל"ז הסיי' לדעת רבי נחמיה ע"ש וזה פשוט וברור בכוונת תוס' ועיין מ"ש המהרש"א דלא מצאתי שם בגיטין ע"כ ולפמ"ש בס"ד ניחא שפיר]

נז ז מיי' שם הלכה יד סמג שם טוש"ע י"ד סימן קכג סעיף יד:

נח ח ט מיי' פ"ג מהל' מאכלות אסורות הל' יג סמג לאוין קלב טוש"ע י"ד סימן קטו סעיף ג:

נט י מיי' פ"ז מהלכות עבודת כוכבים הל' טו סמג עשין טז טוש"ע י"ד סימן קלט סעיף א:

ס כ מיי' פי' מהלכות רוצח הלכה ו סמג עשין עח:

[עי' תוס' לקמן לד:]

סא ל מיי' פי"ד מהל' אבל הלכה כא סמג עשין דרבנן ב טוש"ע י"ד סימן שמט סעיף א:

סב מ נ מיי' פי"ג מהלכות מאכלות אסורות הלכה י סמג לאוין קמח טוש"ע י"ד סימן קיח סעיף א וסימן קל סעיף ג:

[כדאיתא במגילה כא:]

מסורת הש"ס

[עי' פרש"י לקמן לב: ד"ה בשר]

*[הא דלא אמר זבחי ואמר כזבחי עי' תוס' לקמן לב: ד"ה וביוצא]

*[עי' תוספות לקמן לב: ד"ה עובד כוכבים ועוד שם ד"ה כהנך]

[לקמן לה:]

רש"א לא אמרו

[עי' תוספות לקמן לה: ד"ה מפני]

[עי' תוספות לקמן לה: ד"ה כשיאו ודע דגרס' הערוך ערך שא אי' השיאו ופי' כשיאו כלומר השתיקו]

דברים לב

תהלים קו

במדבר כ

דברים כא

[עד דאתא דוד גמרא גמרי לה ואתא דוד ואסמכיה אקרא עי' תוס' לקמן לה. ד"ה תנאו]

קדושין מ.

[מגילה כא. זבחים ע: חולין יא.]

◆

רבינו חננאל

בלורית וגבינה בוו המסכתא אפר מקלה במכות: מתני' ואלו דברים של עובדי כוכבים אסורין ואיסורן איסור הנאה היין והחומץ של עובדי כוכבים וכו' · יין מנא לן דכתיב אשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם איתקש יין לזבח ואיתקש הזבח למת שנאמר ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים מה מת אסור בהנאה אף יין של עובדי כוכבים אסור בהנאה ומת שאסור בהנאה מנא לן כתיב שם במיתת מרים ותמת שם מרים וכתיב בעגלה ערופה שם שנאמר וערפו שם את העגלה ובעגלה כתיב כפרה שנאמר כפר לעמך ישראל כקדשים ומה קדשים אסורין בהנאה אף מת אסור בהנאה · והחומץ של עובדי כוכבים שהיה מתחלתו יין וכן יין מבושל של עובדי כוכבים שהיה מתחלתו יין אסורין בהנאה ומתמהינן פשיטא משום דאחמיץ או משום שנתבשל פקעא ליה איסוריה ומשני רב אשי הא אתא לאשמועינן דלאו כיין נינהו בכל מילי אלא אסורין בהנאה כיין בלבד אבל אי אנחינהו

הגהות הב"ח (א) גמ' מפני מה אסרו' נ"ב עיין פרש"י פ"ז סוף דף לד: (ב) שם ואמרו כהן וכו' ולא מועלין תוך אמר לו מפני שמעמידין אותה: (ג) שם ישמעאל אחי היאך אתה: (ד) שם וזבח גופיה: (ה) רש"י ד"ה כמורייס שומן של: (ו) ד"ה ולא הודו וכו' להתירה: (ז) ד"ה אבל וכו' רבנן הוא דגזרו: (ח) תוספות ד"ה אתיא וכו' ממש גמר דקרא וכו' בכלים שנשתמשו כצ"ל ואות כ נמחק: (ט) ד"ה כפרה וכו' כפרה הוה אמרינן וכו' כתיב בה קדשים:

גליון הש"ס גמרא א"ל ישמעאל · עיין בר"ש פ"ו משנה א דפרה ועיין בתשובת הריב"ש סימן רפ"ד:

הערה כללית:
נושאי המשניות הבאות - כדלהלן:
1) כט: (כאן) אוסר בהנאה
2) לה: מותר בהנאה ואסור באכילה
3) לט: מותר באכילה

נושא
דברים של גוי'ם האסורים בהנאה

מבנה
△ 3 מח' ר"מ וחכ' באיסורי הנאה

מבנה
◇ שלבים בתשובותיו של ר' יהושע

נושא
המקור ש"י של גוי"ם אסור בהנאה

מבנה
△ שלבים של בירור הדין

נושא/מבנה
2 דוגמאות של דברים שסגי להם חותם א'